

Høringsuttalelse fra Norsk Folkehjelp – Stortingsmelding 26, Forvaltningen av Statens pensjonsfond i 2016

Norsk Folkehjelp takker for anledningen til å komme med innspill i forbindelse med høringen av Stortingsmelding 26, Forvaltningen av Statens Pensjonsfond i 2016. Norsk Folkehjelp støtter også Forum for miljø og utvikling sitt høringsinnspill.

Norsk Folkehjelp støtter Representantforslaget om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland (Dokument 8:17 S (2016-2017)).

Økt åpenhet om NBIMs eierskapsutøvelse

Det er positivt at NBIM offentliggjør stemmegivning på generalforsamlinger, enkelte nøkkeltall om eierskapsdialogen, og gir ut en egen årlig rapport om ansvarlig forvaltning. Det er likevel behov for økt åpenhet rundt resultatene av eierskapsdialogen og bruken av forventningsdokumentene i NBIMs eierskapsarbeid. Offentlig innsyn rundt og status når det gjelder NBIMs dialog med selskapene om ikke-finansielle forhold er viktig for å sikre en demokratisk utforming av det aktive eierskapet til våre felles sparepenger.

NBIM har utgitt forventningsdokumenter på en rekke områder. Norsk Folkehjelp setter pris på muligheten vi fikk, sammen med andre organisasjoner, til å spille inn i prosessen med å utarbeide et nytt forventningsdokument om skatt og åpenhet. Det er positivt at NBIM med dette forventningsdokumentet er tydelig på at de forventer at skatt skal betales der verdiene skapes og at offentlig land- for land rapportering er vesentlig for bedriftenes åpenhet i skattespørsmål. Det er også positivt at NBIM stiller spørsmålsteget ved hvorvidt aggressiv skattepolitikk er i selskapers interesse.

Det er derimot uklart hvor aktivt de ulike forventningsdokumentene brukes i eierskapsutøvelsen, og hvilke resultater dette har gitt.

Norsk Folkehjelp mener:

- NBIM bør offentlig rapportere på fremdriften og resultater av samtlige eierskapsdialoger, inkludert bruken og effekten av forventningsdokumentene.

Styrking av kompetanse

I motsetning til de tre andre forventningsdokumentene, ble ikke NBIMs forventningsdokument om menneskerettigheter fulgt opp av at menneskerettigheter ble definert som et fokusområde. For å sikre at selskapene i porteføljen etterlever forventningsdokumentet om menneskerettigheter, bør NBIM styrke sin kompetanse på dette feltet.

I følge FNs retningslinjer for menneskerettigheter og næringsliv, er det økt risiko for menneskerettighetskrenkelser i konfliktområder. Ut i fra et risikoperspektiv er det derfor nødvendig å sikre NBIMs kompetanse på investeringer i konfliktområder.

ILO konvensjon 169, ratifisert av Norge, gir urfolk blant annet rett til naturressurser og til konsultasjon (fritt forhåndsinformert samtykke – FPIC). Vi ser at dette ofte blir oversett, noe som krenker urfolks rettigheter og hindrer urfolk i å utøve sin kultur. Mangelen på respekt for rettighetene skaper ofte konflikt lokalt der investeringene finner sted, samt politisk i landene. Ut fra etiske vurderinger og fra et risikoperspektiv er det nødvendig at NBIM sikrer kompetanse om urfolks rettigheter og praksis knyttet til dette i land der det er investeringer.

Arbeidstakerrettigheter, og krenkelser av disse, er en problematikk som berører store deler av fondets portefølje. Det finnes ikke et eget forventningsdokument om arbeidstakerrettigheter. Det er allikevel

nødvendig å sikre at NBIM har tilstrekkelig kompetanse på dette feltet for å kunne opptre som en ansvarlig eier.

Norsk Folkehjelp mener:

- NBIM bør styrke sin kompetanse på menneskerettigheter, med spesielt fokus på høringsretten for urfolk, investeringer i konfliktområder og arbeidstakerrettigheter.

Investeringer som bidrar til folkeretts- og menneskerettsbrudd i Palestina

I følge FNs retningslinjer for menneskerettigheter og næringsliv (UNGP) har alle virksomheter, inkludert investorer, et ansvar for å sikre at de ikke bidrar til krenkelser av menneskerettigheter i sin virksomhet eller gjennom sine forretningsforbindelser. UNGP slår fast at det er spesielt høy risiko for krenkelser av menneskerettigheter i konfliktområder, og at virksomheter i slike situasjoner skal respektere folkeretten.

I juni 2014 kom FNs «Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises» med en uttalelse om gyldigheten av UNGP i konteksten av israelske bosettinger på okkupert område. I denne uttalelsen slås det fast at UNGP også gjelder under en militær okkupasjon. Den sier i tillegg at selskaper som opererer i konfliktområder har et særskilt ansvar for å utvise utvidet aktsomhet. I tillegg understreker arbeidsgruppa at selv om selskaper opererer i tråd med israelsk lovgivning, så har de ansvar for å respektere menneskerettigheter foran nasjonal lovgivning. Uttalelsen åpner for at selskaper bør vurdere å avslutte et forretningssamarbeid hvis virksomheten ikke lykkes med å dempe risikoen for negative menneskerettighetsvirkninger

Oljefondet har fått kritikk både ute og hjemme for investeringer som bidrar til folkerettsstridig israelsk bosettingsvirksomhet i Palestina. 18 europeiske land advarer sitt næringsliv om de juridiske, økonomiske og omdømmessige risikoene knyttet til å ha forretningsforbindelser som støtter opp om bosettingene. Det uavhengige media- og forskningscenteret Danwatch dokumenterte i sin rapport «Business on Occupied Territory» at SPU var tungt investert i selskaper som bidrar til folkerettsstridig virksomhet i Palestina. I sin rapport «Occupation Inc.» anbefaler Human Rights Watch næringslivsaktører å avslutte forretningsforbindelser som støtter opp under ulovlig bosettingsvirksomhet. I tillegg til å være i strid med UNGP, er det uheldig at SPU's investeringer, gjennom å støtte opp om den ulovlige bosettingsvirksomheten, bidrar til å undergrave Norges utenrikspolitiske målsetting om en tostatsløsning.

Norsk Folkehjelp mener:

- Det bør sikres samsvar mellom SPU's eierskapsutøvelse og FNs retningslinjer for menneskerettigheter og næringsliv.
- SPU bør trekke seg ut av selskaper som bidrar til alvorlige normbrudd og krenkelser av menneskerettighetene og folkeretten i de okkuperte palestinske områdene.
- Der hvor Etikkrådet ikke anbefaler eksklusjon, bør NBIM innlede dialog med selskapene med mål om å endre selskapets praksis.

Saksbehandlingstid

Det har tidligere vært et problem at saksbehandling av tilrådingen fra Etikkrådet har tatt for lang tid. Lang saksbehandlingstid har blitt brukt som et argument mot at Etikkrådet skal behandle saker. Lang saksbehandlingstid bør ikke være til hinder for å utelukke selskaper som driver i strid med fondets etiske retningslinjer.

Norsk Folkehjelp mener:

- Det bør opprettes tidsfrister i saker som gjelder utelukkelse av selskaper, slik at en beslutning tas av NBIM innen seks måneder fra den tid tilråding leveres fra Etikkrådet.

Retningslinjer for statsobligasjoner

Investeringer i statsobligasjoner er i praksis lån til stater uten at det stilles noen krav til hvordan disse pengene skal brukes. Investeringer i statsobligasjoner er ikke underlagt gode nok retningslinjer knyttet til etikk og ansvarlighet.

I 2016 skrev Finanskomiteen i sin merknad til stortingsmeldingen at Norges Bank bør utdype hvordan det tas hensyn til åpenhet og ansvarlighet i offentlige budsjettprosesser hos utstederlandene og risiko knyttet til illegitim gjeld, herunder hvorvidt rammeverk utviklet i IMF og OECD vil kunne være egnet i den forbindelse. Dette har ikke blitt tatt tilstrekkelig hensyn til i årets stortingsmelding.

I stortingsmeldingen blir det tatt noen grep for å redusere den finansielle risikoen knyttet til investeringer i statsobligasjoner. Det legges opp til å endre mandatet slik at hvert enkelt utstederland av statsobligasjoner skal godkjennes av Norges Bank, basert på en vurdering av finansiell risiko. Det skal i tillegg rapporteres årlig om rutiner og systemer for godkjenning av utstedere av statsobligasjoner. Finansdepartementet ser derimot bort fra den delen av finanskomiteens merknad som omhandler åpenhet og ansvarlighet i offentlige budsjettprosedyrer i utstederland, samt risiko knyttet til oppbygging av illegitim gjeld.

Det er viktig å sikre at SPUs statsobligasjonsinvesteringer ikke bidrar til illegitim gjeld. Norsk Folkehjelp mener det også er nødvendig med en gjennomgang av muligheten for å utvikle etiske retningslinjer for statsobligasjoner. Norge har et ansvar for å sikre at man ikke bidrar til menneskeretts- og folkerettsbrudd gjennom sine investeringer. Dette gjelder naturligvis også investeringer i statsobligasjoner.

Norsk Folkehjelp mener:

- Mandatet for SPU bør slå fast at Norge skal være en ansvarlig långiver.
- Det er behov for en gjennomgang av muligheten for å utvikle etiske retningslinjer for statsobligasjoner.

Skatteparadis

Skatteparadis ødelegger både institusjoner og de politiske systemene i utviklingsland. Det er viktig at Stortinget er bevisst Norges rolle som en av verdens største fondsinvestorer og sørger for en ansvarlig forvaltning av vårt felles pensjonsfond.

Norsk Folkehjelp håper forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, hvor NBIM kommuniserer forventninger til selskaper om behovet for åpenhet og ansvarlig skattepolitikk, og potensielle negative effekter av en aggressiv skattepolitikk, vil bidra til at fondets indirekte bruk av skatteparadis reduseres. Samtidig har NBIM datterselskaper i Luxembourg og Delaware, steder med manglende gjennomsiktighet som regnes som skatteparadis. Det gir en negativ signaleffekt, og NBIM bør derfor avvike disse datterselskapene.

Norsk Folkehjelp mener:

- Forventningsdokumentet om åpenhet i internasjonal selskapsbeskatning bør følges opp av NBIM med en aktiv eierskapsdialog med sikte på å redusere fondets indirekte bruk av skatteparadis.
- NBIM bør avvike datterselskaper i skatteparadis.